

LBRIS

We **MINISTERUL EDUCAȚIEI**
books

Anca VLAICU Corina-Maria BUZOIANU Mihaela VLIONCU
Iulia ANGHEL Simona DOBRESCU

6

Limba și literatura română

Manual pentru clasa a VI-a

EDITURA CD PRESS
www.cdpress.ro

Cuprins

Ghid de utilizare a manualului / 8

Evaluare inițială. Test / 14

Unitatea de învățare

Lecții

Limba română

Unitatea I DESPRE ADEVĂR ȘI DREPTATE

Lectură. *Cinci pâini de Ion Creangă* / 20
Limba română. Verbul. Modul conjunctiv / 22
Limba română. Verbul. Modul condițional-optativ / 24
Lectură. Momentele subiectului / 26
Comunicare orală. Ascultarea activă / 27
Redactare. Rezumatul / 30
Interculturalitate. Valori etice în legendele popoarelor (I) / 32
Evaluare. Test / 40
Clubul de lectură / 44

Verbul. Moduri verbale și timpurile lor: conjunctivul și condițional-optativul

Unitatea II DESPRE UMOR

Lectură. *Testul și extraterestrul de Carmen Tiderle* / 52
Lectură. Versificația / 54
Limba română. Despărțirea în silabe / 56
Lectură. Autor. Narrator. Personaje / 58
Limba română. Limba vorbită și limba scrisă / 60
Comunicare orală. Contextul de comunicare / 62
Redactare. Tiparul narativ / 64
Interculturalitate. Valori etice în legendele popoarelor (II) / 68
Evaluare. Test / 76
Clubul de lectură / 80

Ortografie și ortoepie. Despărțirea cuvintelor în silabe (principiul fonetic). Structura fonologică a cuvintelor: diftong, triftong, hiat. Variație stilistică. Limbă vorbită. Limbă scrisă.

Unitatea III DESPRE RESPECT

Lectură. *D-I Goe... de I.L. Caragiale* / 84
Lectură. Dialogul în textul literar / 88
Lectură. *Bivolul și coțofana de George Topîrceanu* / 90
Lectură. Limbajul figurat. Enumerația / 92
Limba română. Substantivul. Cazul / 93
Limba română. Pronumele / 95
Comunicare orală. Dicția / 96
Redactare. Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă / 98
Interculturalitate. Proverbe și expresii populare / 100
Evaluare. Test / 102
Clubul de lectură / 106

Substantivul. Cazul. Articolul genitival. Punctuația vocativului. Pronumele personal (flexiune cazuală). Pronumele reflexiv (diferența dintre pronumele reflexiv și pronumele personal). Aspecte ortografice

Lectură	Comunicare orală	Redactare	Interculturalitate
Textul narativ literar. Momentele subiectului/ etapele acțiunii	Strategii de ascultare activă: verificarea gradului de înțelegere a mesajului prin formularea unor întrebări de clarificare, de reformulare; semnale nonverbale de încurajare. Strategii de concepere și de comprehensiune a textului oral: parafrizare, informații explicite și implicite, rezumare	Rezumatul	Valori etice în legendele popoarelor
Textul narativ literar. Versificație: rima, strofa, măsura versurilor. Instanțele comunicării narative: autor, narator, personaje. Narațiunea la persoana I. Narațiunea la persoana a III-a	Contextul de comunicare: locul și momentul interacțiunii, relația dintre interlocutori, identitatea interlocutorilor, cunoștințele comune legate de tema discuției	Tipare textuale de structurare a ideilor: narativ. Etapele scrierii, cu accent pe: a) planul textului; b) redactarea ciornei și a lucrării pe baza planului. Adecvarea la temă	Valori etice în legendele popoarelor
Textul narativ literar. Dialogul în textul literar. Strategii de interpretare a textului. Interpretarea limbajului figurat. Enumerația	Dicția: importanța ei în interacțiunile verbale	Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă	Valori ale culturii populare în spațiul românesc

Unitatea de învățare

Lecții

Limba română

**Unitatea IV
 DESPRE
 EMOȚII**

- Lectură.** *Dimineața de Vasile Alecsandri* / 112
Limba română. Sensurile cuvintelor / 114
Lectură. Limbajul figurat. Epitetul / 116
Lectură. *Musafirul de Emil Gârleanu* / 118
Lectură. Reprezentări mentale / 122
Limba română. Adverbul / 124
Limba română. Omonimele / 126
Limba română. Posibilități combinatorii ale cuvintelor / 128
Comunicare orală. Comunicarea intențiilor / 131
Redactare. Tiparul descriptiv (I) / 133
Redactare. Tiparul descriptiv (II) / 136
Interculturalitate. Valori ale culturii populare în spațiul românesc / 139
Evaluare. Test / 140
Clubul de lectură / 144

Adverbul. Tipuri de adverbe (de mod, de timp, de loc). Gradele de comparație. Cuvântul: formă și sens (sensul de bază și sensul secundar; sensul propriu, sensul figurat). Rolul contextului în crearea sensului. Cuvinte polisemantice. Omonime. Posibilități combinatorii ale verbului. Predicatul nominal. Verbul copulativ a fi; numele predicativ. Prepoziția. Posibilități combinatorii ale substantivului. Posibilități combinatorii ale adjectivului. Posibilități combinatorii ale pronumelui

**Unitatea V
 DESPRE
 IMAGINAȚIE**

- Lectură.** *Fantezia oamenilor de știință de Alexandru N. Stermin* / 154
Lectură. Textul argumentativ / 156
Lectură. *Cititorii secolului 21* / 158
Lectură. Interese și atitudini față de lectură / 160
Limba română. Rolurile cuvintelor în propoziție / 162
Limba română. Legătura dintre rolul unui cuvânt în propoziție și forma sa / 168
Comunicare orală. Stilul de comunicare / 169
Redactare. Tiparul explicativ / 171
Redactare. Calitățile stilului / 176
Interculturalitate. Limba română în Europa și în lume / 178
Evaluare. Test / 180
Clubul de lectură / 184

Acordul numelui predicativ. Subiectul neexprimat (inclus, subînțeles). Substantive colective. Substantive defective. Complementul. Complementul direct, complementul indirect în dativ și complementul prepozițional. Circumstanțialul de mod, circumstanțialul de timp, circumstanțialul de loc. Anticiparea și reluarea prin clitice pronominale în cazul unor componente. Norme de punctuație (virgula). Substantivul: corelarea funcției sintactice cu cazul morfologic

Evaluare finală. Test / 188

Competențe generale și specifice

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral

- 1.1. Rezumarea, pe baza informațiilor explicite și implicite, a unor pasaje din diverse tipuri de texte orale narative, monologate și dialogate
- 1.2. Prezentarea unor informații, idei, sentimente și puncte de vedere în texte orale, participând la discuții pe diverse teme sau pornind de la textele citite/ascultate
- 1.3. Adecvarea comunicării nonverbale și paraverbale la o situație dată, evidențiind ideile și atitudinile, în situații de comunicare față în față sau mediată
- 1.4. Participarea la interacțiuni verbale simple cu mai mulți interlocutori, având în vedere cantitatea și relevanța informației transmise și primite

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

- 2.1. Corelarea informațiilor explicite și implicite din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale
- 2.2. Rezumarea unor texte cu grade diverse de dificultate
- 2.3. Prezentarea unor răspunsuri personale, creative și critice pe marginea unor texte diverse
- 2.4. Manifestarea preocupării de a înțelege diverse tipuri de texte citite
- 2.5. Identificarea strategiilor de lectură, a volumului și a diversității materialelor citite

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

- 3.1. Redactarea unui rezumat, a unui text, pe un subiect la alegere, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite sau imaginate

Lectură	Comunicare orală	Redactare	Interculturalitate
Textul descriptiv literar. Strategii de interpretare. Limbajul figurat (epitetul). Strategii de înțelegere: reprezentări mentale	Performarea actelor de limbaj: relația dintre structura lingvistică a actului de limbaj, intenția de comunicare și efectul actului de limbaj	Tipare textuale de structurare a ideilor: descriptiv	Valori ale culturii populare în spațiul românesc
Textul argumentativ. Interese și atitudini față de lectură. Strategii de interpretare: discuții pe marginea textelor citite	Atitudini comunicative: interes, curiozitate, implicare, cooperare în activități de grup. Inteligența emoțională: exprimarea adecvată a emoțiilor	Tipare textuale de structurare a ideilor: explicativ, narativ-descriptiv (prezentarea unui proces ca succesiune de etape). Elemente auxiliare în scriere (paranteze, sublinieri). Prezentarea textului: tabele corelate cu conținutul textului. Proprietatea termenilor, puritate și adecvare situațională, originalitate	Limba română în Europa. Comunitatea lingvistică a vorbitorilor de limbă română de pretutindeni

3.2. Redactarea, individual și/sau în echipă, a unui text complex, cu integrarea unor tabele

3.3. Adecvarea textului scris la situația și scopul de comunicare

3.4. Analizarea dificultăților de redactare, oferind soluții, pe baza criteriilor propuse de profesor și discutate cu colegii

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

4.1. Utilizarea structurilor sintactice și morfologice de bază ale limbii române standard pentru înțelegerea și exprimarea corectă și precisă a intențiilor comunicative

4.2. Aplicarea conștientă a achizițiilor lexicale și semantice de bază, din limba română standard, pentru exprimarea corectă a intenției comunicative

4.3. Valorificarea achizițiilor fonetice de bază, în realizarea propriei pronunții și scrieri și pentru evaluarea pronunției și scrierii celorlalți, prin raportarea la normă, cu scopul corectării erorilor în comunicare

4.4. Utilizarea deprinderilor dobândite pentru monitorizarea corectitudinii comunicării, prin raportarea la normă

4.5. Redactarea unor texte, valorificând gândirea logică și competența lingvistică, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional

5.1. Investigarea unor obiceiuri și tradiții românești și ale unor comunități etnice de pe teritoriul României

5.2. Analiza unor elemente comune identificate în cultura proprie și în cultura altor popoare

SUBIECTUL I

Citește fiecare dintre textele următoare pentru a putea răspunde la cerințele formulate.

(70 de puncte)

Textul 1

Cireșarii

(fragment)

de Constantin Chiriță

Grota îi întâmpină binevoitoare și primele exclamații ale cutezătorilor fură exclamații de surpriză și plăcere. Pătruseseră printr-o crăpătură ca un triunghi de cărbune, încălziți și transpirați, și se pomeniseră deodată învăluți în răcoare și liniște, iar lumina era discretă și odihnitoare. Dar senzația de plăcere nu dură multă vreme. După prima recunoaștere, un amestec de dezamăgire și deziluzie încercă să pună stăpânire pe ei. Antreul peșterii, camera de primire, era foarte sărac: o scobitură fără asperități, fără cotloane, fără podoabele de calcar pe care și le imaginaseră, fără urme și semne care să-i poarte cu fantezia în noaptea timpurilor. O scobitură oarecare, cu boltă joasă, îngustându-se spre fund. Înaintară cu prudență spre întuneric și chiar după primii pași avură senzația că sunt înghesuți și amenințați cu strivirea. Bezna se îngroșa, iar fundul peșterii se îndepărta transformându-se într-un tunel din ce în ce mai îngust și mai scund. [...]

Victor îi liniști pe toți anunțându-i că nu mai este mult până la intrarea primului salon, bineînțeles dacă peștera nu se răzvrătise împotriva hărții. Din fericire, peștera fusese cuminte. După numai câteva minute, tinerii pătruseră într-o încăpere largă, ca o sală de bal, luminată straniu de razele care se furișau iscusit prin niște crăpături subțiri ca firul de ață. Când lanternele incendiară cu lumina lor unită salonul, exclamații uluite îi salutară splendorile generoase. Zeci de țurțuri albicioși se spânzuraseră de cupola neagră, iar în mijloc, stalactitele și stalagmitele aproape că-și atingeau vârfurile. Și mai erau ciorchini de marmură lipiți de vreun perete, și firide tainice, și statui ciudate, și

coliere suspendate, și stânci singulare ca niște vârfuri de săgeți. [...]

— Atențiune! ajunse vocea lui Victor la urechile celor doi. Am... dat de apă!

Vestea era prea gravă pentru a nu anula într-o clipită pornirile de ceartă. De fapt, Victor încă nu dăduse de apă, dar simțea umezeala în aer, și parcă auzea și un clipocit în apropiere, și mai era și harta din mâna lui care indica la capătul primului salon existența unui lac subteran. Din prevedere, îl apucă pe Tic de mână. [...] Așa îi găsiră Maria și Ionel. Și tuspatru înaintară cu prudență exagerată, încet, cu pași de plumb. [...] Se opriră la marginea lacului. Malul celălalt nu se vedea. Victor aruncă sfoara cu plumb, și ghemul începu să se desfășoare mereu, mereu, până ce rămase un mosor gol în mâna lui. Și tot nu atinsese fundul!

— Foarte adânc! spuse el. Probabil o prăpastie umplută cu apă. Păcat că nu știm și cât de lat este...

— Brrrrr! făcu Tic după ce-și plimbă o clipă degetele prin apa lacului. Rece ca gheața! Nu l-aș trece înot...

— Nici nu-i nevoie, Ticusor, îl liniști Victor. Îl vom trece cu pluta.

Peșterile – minuni ale naturii

Peșterile se numără printre cele mai frumoase și mai puțin explorate părți ale scoarței terestre. Cum s-au format peșterile?

Cele mai numeroase cavități de acest fel, scobituri naturale subterane, sunt formate prin dizolvarea unor roci de către apele subterane. Așa cum dizolvă zahărul, apa are puterea să scobească în aceste roci, croindu-și astfel adevărate tuneluri subterane, dar în cursul a sute de mii și milioane de ani. Imaginați-vă straturile de roci calcaroase ca pe un imens burete care absoarbe apa rezultată din ploii și din topirea zăpezilor.

Tipuri de peșteri

Deși cele mai mari și mai frumoase peșteri sunt cele săpate în calcar, ele se pot forma și în alte tipuri de roci. Atunci când în ea se infiltrează apa, sarea poate da naștere unor asemenea scobituri naturale. Peștera în sare de la Mânzălești, din Munții Buzăului, cu cei 3.234 m lungime, este una dintre cele mai cunoscute pe plan mondial.

Atunci când lava vulcanilor se întărește, golurile de aer prinse în ea dau naștere unor peșteri. Chiar și apele rezultate din topirea gheții, care curg în interiorul ghețarilor, reușesc să sape adevărate peșteri-tuneluri. Aceste porțiuni înguste dintr-o peșteră, prin care apa a curs sau încă mai curge, poartă numele de *galerii*.

Culori

Multe peșteri surprind turiștii prin culorile pereților, de la alb și galben, până la cele mai interesante nuanțe de roșu, brun sau chiar verde. Acest fenomen se datorează fierului și altor minerale din sol, pe care apa le dizolvă și le amestecă cu calcarul alb.

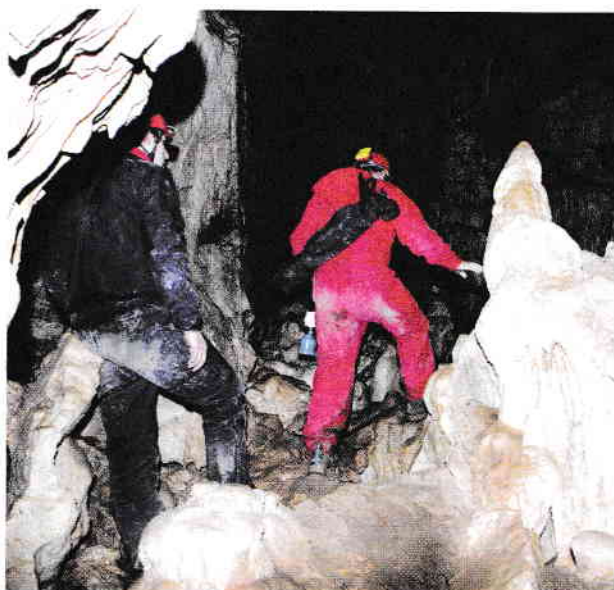
Temperatură

Peșterile sunt de obicei umede și reci din cauza apei care picură prin tavan și se prelinge pe

pereți. Fiind în mare parte izolate de exterior, temperatura variază foarte puțin de la un anotimp la altul: răcoroase vara, iar pe timpul iernii cu temperatura puțin mai ridicată decât afară. Această temperatură scăzută permite menținerea unor adevărați ghețari de peșteră și formarea de stalactite și stalagmite de gheață. Un astfel de ghețar, vechi de peste 3.500 de ani, este cel din Peștera Scărișoara (Munții Bihor).

Viața

Alături de alge și ciuperci, în peșteri există numeroase insecte (gândaci, greieri-de-peșteră), viermi și păianjeni. În multe peșteri din țara noastră s-au găsit urme ale unor animale care au trăit în perioada glaciară: ursul-de-peșteră, hiena-de-peșteră etc. Peșterile au fost primul adăpost al oamenilor primitivi, în multe dintre ele fiind descoperite urme ale omului preistoric. Gândindu-ne că primii locuitori ai Terrei au trăit în peșteri, putem spune că acestea nu sunt periculoase. Totuși, peșterile care au puțuri, hornuri, săli inundate, cascade, zone alunecoase pot fi primejdioase pentru cei care nu au un echipament adecvat.

Sursa: revista de popularizare a științei *Terra Magazin*, www.terramagazin.ro

UNITATEA I

Despre adevăr și dreptate

Lectură. *Cinci pâini* de Ion Creangă

Limba română. Verbul. Modul conjunctiv

Limba română. Verbul. Modul condițional-optativ

Lectură. Momentele subiectului

Comunicare orală. Ascultarea activă

Redactare. Rezumatul

Interculturalitate. Valori etice în legendele popoarelor (I)

Evaluare. Test

Clubul de lectură

„Adevărul e pretutindeni,
dar nu-l recunoaște decât
acela care-l caută.”

Nicolae Iorga

Discuție. Care sunt primele cinci cuvinte care îți vin în minte când te gândești la **adevăr** și **dreptate**? Discută despre ele în grup. Motivează alegerea făcută.

Textul *Cinci pâini* prezintă o întâmplare în care doi drumeți nu se înțeleg cu privire la o sumă de bani și ajung la judecată. Citește textul și află cum împarte dreptatea judecătorul.

Cinci pâini

adaptare după Ion Creangă

Doi oameni călătoreau odată pe un drum. Unul avea în traista sa trei pâini, iar celălalt, două pâini. Fiindu-le foame, se opresc la umbra unui copac și încep să mănânce împreună, ca să aibă mai mare poftă de mâncare.

Un al treilea drumeț, necunoscut, se oprește lângă ei, dându-le bună ziua. Apoi se roagă să-i dea și lui ceva de mâncare, fiindcă era tare flămând.

— Poftim, om bun, de-i ospăta¹ împreună cu noi! ziseră cei doi drumeți călătorului străin. Unde mănâncă doi, poate mânca și al treilea.

Călătorul străin se așază lângă cei doi, apoi încep cu toții a mânca pâine goală și a bea apă rece din fântână. Și mănâncă ei la un loc, și mănâncă, până ce termină de mâncat toate cele cinci pâini, de parcă nici n-ar fi fost.

După ce au mâncat, călătorul străin scoate cinci lei din pungă și-i dă celui ce avusese trei pâini, zicând:

— Primiți, vă rog, oameni buni, acești bani de la mine, ca mulțumire pentru că mi-ați dat de mâncare la nevoie.

Cei doi nu prea voiau să primească, dar, după multă stăruință² din partea celui de-al treilea, au primit. Călătorul străin își ia rămas-bun de la cei doi, apoi pleacă. Ceilalți mai rămân sub copac, la umbră, să se odihnească. Într-un târziu, cel care avusese trei pâini îi dă doi lei celui cu două pâini, zicându-i:

— Ține, frate, partea dumatăle! Ai avut două pâini întregi, doi lei ți se cuvin. Și mie îmi opresc trei lei, fiindcă am avut trei pâini întregi.

— Cum așa?! zise celălalt nemulțumit. Pentru ce numai doi lei și nu doi și jumătate, partea dreaptă ce ni se cuvine fiecăruia? Eu cred că nu mi-ai făcut parte dreaptă. Haide să ne judecăm!

Și astfel pornesc ei la drum, cu hotărârea

să se judece. Și, cum ajung într-un loc unde era judecătorie, se înfățișează înaintea judecătorului și încep a spune câte pâini a avut fiecare, cum a mâncat drumețul cel străin la masa lor deopotrivă cu dâșii, cum le-a dat cinci lei drept mulțumire și cum cel cu trei pâini a împărțit banii.

Judecătorul, după ce-i ascultă pe amândoi cu luare aminte, îi spune celui care avusese două pâini să înapoieze un leu tovarășului cu trei pâini.

Cel cu două pâini își manifestă nemulțumirea și cere explicații judecătorului.

— la să zicem că s-ar fi tăiat fiecare pâine în câte trei bucăți deopotrivă de mari, explică judecătorul. Câte bucăți ai fi avut dumneata?

— Șase bucăți aș fi avut, domnule judecător.

— Dar tovarășul dumitale, care spui că a avut trei pâini?

— Nouă bucăți ar fi avut, domnule judecător.

— Acum, câte fac la un loc șase bucăți și cu nouă bucăți?

— Cincisprezece bucăți, domnule judecător.

— Câți oameni au mâncat aceste cincisprezece bucăți de pâine?

— Trei oameni, domnule judecător.

— Bun! Câte bucăți a mâncat fiecare om?

— Câte cincisprezece bucăți, domnule judecător.

— Dacă tu ai avut șase bucăți și ai mâncat cincisprezece bucăți de pâine?

— Numai o bucată, domnule judecător.

— Cel care a avut nouă bucăți câte i-a dat străinului, dacă a mâncat cincisprezece bucăți?

— Patru bucăți, domnule judecător.

— Bun! Așadar, o bucată de pâine rămasă de la dumneata și cu patru bucăți de la celălalt fac la un loc cincisprezece bucăți pe care le-a mâncat oaspetele dumneavoastră, care v-a dat cincisprezece bucăți drept mulțumire!

— Adevărat este, domnule judecător.

— Așadar, dumitale ți se cuvine numai un leu, fiindcă numai o bucată de pâine ai avut de dat. Iar tovarășului dumitale i se cuvin patru lei, fiindcă patru bucăți de pâine a avut de dat. Acum, fă bine și înapoiază un leu tovarășului dumitale!

Cel cu două pâini, văzând că nu mai are încotro, înapoiază un leu tovarășului său, cam cu părere de rău, și pleacă rușinat.

¹ (aici) a mânca

² rugăminte insistentă

1. Care sunt personajele narațiunii?
2. Ce crezi că înseamnă faptul că locul și timpul acțiunii nu sunt detaliat prezentate?
3. Alege **A** (*adevărat*) sau **F** (*fals*), în funcție de valoarea de adevăr a următoarelor enunțuri:
 - a. Străinul oferă banii celui ce a avut mai multe pâini.
 - b. Doi oameni, care se cunoșteau dinainte, călătoresc pe același drum.
 - c. Călătorul care a avut două pâini își face singur dreptate.
4. De ce unul dintre călători este nemulțumit să primească mai puțin de jumătate din suma oferită de străin?
5. Corelează raționamentul judecătorului (I–IV) cu următoarele operații matematice (a–d).
 - a. $4 + 1 = 5$;
 - b. $9 + 6 = 15$;
 - c. $9 - 5 = 4$;
 - d. $6 - 5 = 1$

I. Totalul bucăților de pâine obținute din împărțirea celor cincisprezece pâini; **II.** Bucățile de pâine rămase în plus primului drumeț; **III.** Bucățile de pâine rămase în plus celui de-al doilea drumeț; **IV.** Bucățile de pâine mâncate de străin.
6. Justifică, oral, una dintre afirmațiile următoare referitoare la text: **a.** conține o morală, o învățătură; **b.** evidențiază aspecte din trecut ale vieții oamenilor; **c.** stărnește râsul.
7. Precizează tema textului și trei cuvinte-cheie care o susțin.
8. Notează, în minimum 30 de cuvinte, *impreziile* pe care ți le-a produs lectura. Motivează-ți răspunsul.
9. Crezi că fiecare ar trebui să susțină, în orice situație, adevărul în care crede? Justifică-ți răspunsul în 30-50 de cuvinte, valorificând textul.
10. Care dintre proverbele următoare referitoare la dreptate și la adevăr se potrivește cel mai bine cu mesajul transmis de textul *Cinci pâini*? Motivează-ți alegerea.
 - *Adevărul nu se teme de judecată.*
 - *Adevărul este întotdeauna la mijloc.*
 - *Dacă recunoști că n-ai dreptate când n-ai dreptate, ai dreptate.*
 - *Mulți cunosc adevărul, dar nu toți adevărul grăiesc.*

